

Миро Вуксановић
Књижевник, академик САНУ

УДК 821.163.41.09-31 Драгић Л.
Прегледни чланак
Примљен: 24. октобар 2017.
Прихваћен: 23. новембар 2017.

КАКО ЈЕ МИЛУТИН ПОСТАО МУЈО

Нисам вешт теоријским тумачењима, не опошљавам задужења књижевних критичара, али понекад напишем коментар, забележим утисак о књизи коју сам читао с пажњом, која ме је примамила начином казивања, језиком, ликовима и другим врлинама, која је као роман *Кукавичја џипаг* Лабуда Драгића. Знао сам, као сви, да се подмећу кукавичја јаја, али сам сада видео и каква се пилад из њих излегу. Слушао сам о њима, понешто видео, напремасе, у шербованим књигама, али сам испод Драгићеве руке, први пут, добио два поклона одједном: истину о комитима који нису ни налик комитима одметнутим од аустроугарског ножа у Великом рату, па су се, можда, да заварају траг, тако намерно послератни одметници прозвали и добио сам литерарно штиво о њима какво досад нисам имао. Као да су тужне судбине тужног времена чекале Лабуда Драгића да их проучи, испита им порекло и последице, а потом напише њихову историју.

Јесте, говорим о роману, о литератури вишег важења, а помињем да је у њему истина и да је у њему историја. Истина је у основним догађањима која су приказана, у именима људи који догађаје стварају – а имена су из живота, без измена, без смишљања њихових презимена, места одакле су, крајева у које су стигли, граница које су прешли. Истина у Драгићевом роману чита се у називима планина и планинских предела, села и вароши, земаља које се помињу, у насловима италијанских и црногорских листова. Овакве податке је важно издвојити, јер је захваћени црногорски временски период после Првог светског рата, неколико година, толико дуг, истовремено и толико необичан, нелогичан, збуњујући, бесмислено деобан, сам по себи књижеван, књижевнији од стварности, па писцу српском какав је Драгић није ни требало да замуча маштовитост. Његово задужење је било да пронађе подесан ред казивања, да утврди поступак, да све заодене, као што уме, то је познато, једрим језиком и сликовитим речима, тако распоређеним да једна по једна око себе шире кругове и светлила, више и боље но нечије дугачке реченице. Количина изворних речи је добро измерена. Исто као и делови реченица који

су из *Горској вијенца* или народних песама. Тако преузети изрази и стихови одјекују друкчије, умножавају значења. Некад жестоко колико је потребно, некад грубо по заслуги, некад пречицом и преким начином, али уверљиво, са снагом која бије из историјских романа.

Јесте, све у књизи, од гладних година, Мораче, Ускока, Дробњака, Гаеге, Навијорке и редом до погубљења у Рубежима, у кући Драшковића, све је историјско. Притом, разуме се, мислим на историју која није подешена. Драгић је одабрао најтежи пут: да не мења ништа, да каже како је било, именом и презименом, да не такне ни називе микротопонима, а да напише роман који с радозналошћу могу да читају и они што о приказаном времену, о описаном крају и људима нису раније ништа знали. На малом простору, као да је дуборезац, као да дробни њему омиљени шодер, Лабуд Драгић је растумачио зашто је Црна Гора у последњих сто година истовремено и Бијела Гора и Зелена Гора, зашто је њена *бела* страна увек српска, а она друга, *зелена*, бива туђа и отуђена, по туђем избору. Само у Гори, Црној, где су обе речи с великим почетним словом, може реч *црна* да буде и *бела* и *зелена*. Као да је реч о чуду природе. А реч је. Зато смо и добили чудо од романа.

Сада вас молим да изађемо из Драгићеве књиге, да одемо низ време, у старију Црну Гору, да смо ближе Његошу, ту је увек угодније, да свој осврт наставим поиздаље, из књиге коју у томовима припрема и објављује Матица српска, с насловом *Српски биографски речник*. Пре двадесет година, у превирању, док су опрезни црногорски историчари хватали заклон, мене је запало да пишем биографије заслужних Срба из Црне Горе, и то 139 биографија, на првих пет слова азбуке, на три стотине страница енциклопедијског текста. Неки су „прешли” у *Српску енциклопедију*. Да нисам тако, мало би их било на оба места. Ево једне од најкраћих биографија, као што је објављена:

„**Башовић, Милутин**, сердар, устанички првак (Пошћење, Дробњак, 1810 – Пошћење, ?)

Потомак је старе породице Абазовић и дробњачког војводе Павла. Син је Савин и унук Башов по коме је његово невелико братство добило презиме.

Био је у првој групи завереника која је по замисли Његошевој припремила убиство Смаил-аге Ченгића и његове пратње на Мљетичку 1840, што је важан догађај на путу ка коначном ослобођењу Дробњака. Био је у устаничким покретима у Херцеговини, а у септембру 1857, у Зупцима, изнад куће Луке Вукаловића, био је на важном скупу вођа пограничних крајева Херцеговине и Црне Горе када је донета одлука о поновном устанку. Одмах после црногорске победе на Граховцу 1858, слао је петиције представницима великих сила у којима су биле жалбе на турске зулуме. Такво деловање је допринело да у разграничењу са Турском 1859. велики део Дробњака припадне Црној Гори. Први је добио титулу сердара у Дробњаку. Жена му је била сестра војводе Божа Петровића. У сердарству га је наследио син Ђорђије.”

Додајем да је у *Српском биографском речнику* и примеран животопис Милована Башовића, сина сердара Ђорђија, лекара који је српско држављан-

ство примио 1915, лечио српске рањенике у Бизерти, имао Албанску споменицу и друга српска и француска одликовања.

И додајем да је други унук првог дробњачког сердара добио његово име. О том имену почиње роман *Кукавичја њилаг*, реченицом:

„Да бисмо одбили од њега чини, враџбине и погане очи, рекоше да га је најбоље сакрити турским именом, а у књигама нека му стоји онако како је на крштењу дато – Милутин”. Тај Милутин кога нико није тако звао, сакривен именом Мујо, „кукавичје пиле”, при крају романа, када је „митраљеским снопом” погођен „одскочио увис, као да прескаче змију”, „у часу кад се надао да ће громогласно залелекати, за самим собом, па ако стигне и за Господарем, па најпослије за Црном Гором... познао дио сопственог лица – своју вилицу”, уз коју је „био и језик још румен и жив, језик који је изговорио многе пријетње и псовке и клетве и опет псовке: од Бога и свих његових помоћника, вјесника и заштитника, па до свих светаца и богоугодника, те свеколико благочастивог и мученичког женскиња...”

Између наведених реченица, о добијању имена Мујо уместо крштеног Милутин и о смртном урлању када се могло „јасно чути како му се ломе лопатице”, у *Кукавичјој њилаги*, како је запазио писац предговора Душко Бабић, смештен је „средишњи, значењски најслојевитији лик романа”, где се „гради и нијансира психа лупежа и разбојника”, који је „весник историјског зла, ђаволско семе у бићу народа”, Мујо Башовић или Мујо Баш, који је убио стрица из доколице, а мачку живу затворио у зажарену пећницу. Он служи одбеглог Краља који се распада од устајалости и нечињења.

Да сведем. Рекао сам да Драгић пише истину и историју једрим језиком. Имају и други такву истину и такву историју и такав језик у својој памети, али немају даровитости да све то у добру књигу обликују. Као што у овом приказивању имамо сердара Милутина, јунака, и његовог унука, српског лекара и официра, оба из Бијеле Горе, српске, као што смо нагостили какав је био други сердаров потомак с истим именом, који је постао Мујо Баш, пробисвет из Зелене Горе, монтенегринске и свачије, тако и у књизи Лабуда Драгића налачје једног времена заклања лице Његошеве Црне Горе.